

Agata Krzywdzińska

Kraków

PRASA ROSYJSKOJĘZYCZNA W KULTURZE EMIGRACJI ROSYJSKIEJ W USA

Stany Zjednoczone są krajem imigrantów. Kultura i ekonomia tego kraju ewoluowały wraz z napływem nowych mieszkańców.

Historia Rosjan w USA sięga XIX wieku. Pierwsze oficjalne wzmianki o rosyjskich emigrantach można znaleźć w oficjalnym spisie ludności z 1800 roku, w którym pojawiła się informacja o pobycie Rosjan w mieście Hartford w stanie Connecticut¹.

Pierwsi imigranci nie znali dobrze języka angielskiego, a potrzebowali nie tylko informacji o nowym kraju, ale również o swojej ojczyźnie. Zaczęli wydawać więc swoją prasę. Charakter tych gazet odzwierciedlał kulturę nacji. Prasa pomagała w zachowaniu tożsamości kulturowej, ale była również narzędziem socjalizacji i amerykańskizacji².

W latach 1820–1850 do Ameryki przybyło i osiedliło się w niej ponad 7,5 tysięcy Rosjan, przedstawicieli różnych grup społecznych. Właściwe formowanie się diaspory rosyjskiej w Ameryce rozpoczęło się od pierwszej fali emigrantów – rodem z Rosji, którzy zaczęli się masowo osiedlać w Nowym Świecie po 1880 roku. Do lata 1917 roku w USA mieszkało od 140 do 193 tysięcy Rosjan lub ściślej Wielkorusów, Małorusów i Białorusów. Wydarzenia 1917 roku spowodowały, że do USA napłynęła nowa fala emigrantów, zwłaszcza politycznych³.

Po II wojnie światowej, w wyniku zmian w polityce światowej uległ zmianie status społeczny emigrantów rosyjskich, którzy uciekali z kraju przed aresztowaniami. W latach 1951–1970 do USA napłynęło 62,2 tysięcy Rosjan. Po raz kolejny ten status emigranta zmienił się z upadkiem ZSRR, wtedy do Stanów Zjednoczonych zaczęli przybywać wykształceni Rosjanie, kierujący się głównie względami ekonomicznymi⁴. W latach 1990–1998 liczba emigrantów zwiększyła się o 254%⁵.

¹ A. Malska-Lustig, *Ameryka oczami rosyjskich emigrantów*, Kraków 2004, s. 30.

² T. Goban-Klas, *Prasa lokalna i środowiskowa w USA*, Wrocław 1989, s. 75.

³ A. Malska-Lustig, *op.cit.*, s. 31.

⁴ *Ibidem*, s. 32.

⁵ <http://www.russiantown.net/en/> [dostęp: 12.06.2007].

Obecnie największe skupiska Rosjan znajdują się w Nowym Jorku, Los Angeles, Chicago, San Diego, Seattle i Detroit⁶. Społeczność rosyjskojęzyczna stanowi ponad 2,9 miliona mieszkańców kraju (według raportu wydanego przez amerykański urząd statystyczny – *US Census Bureau*)⁷.

Wraz z asymilacją Rosjan i innych grup etnicznych do kultury amerykańskiej, głębokim przemianom podlegała również prasa. Wiele tytułów, aby utrzymać swoją pozycję stawało się dwujęzycznymi⁸.

Media etniczne w USA docierają do 51 milionów ludzi. „Te media długi czas pozostawały w cieniu, ale teraz są tak duże, że pękają w swoich szwach” – mówi Sandy Close, dyrektor naczelny stowarzyszenia zrzeszającego media etniczne w USA *New California Media*⁹. Według raportu konsorcjum z lipca 2005 roku wynika, że czytelnictwo gazet angielskojęzycznych w USA spadło, ale w przypadku czytelnictwa gazet etnicznych sytuacja jest odwrotna.

Prasa etniczna jest nazywana przez niektórych badaczy „najlepszym źródłem zrozumienia świata nieangielskojęzycznych grup w Stanach Zjednoczonych”¹⁰.

W samym Nowym Jorku mieszka około 3 miliony imigrantów z całego świata. Według Niezależnego Stowarzyszenia Prasy (*Independent Press Association*) w mieście wychodzi około 274 gazet etnicznych, przez co wielu nazywa je medialno-etniczną stolicą świata. Mimo że obecnie w Nowym Jorku wydaje się znacznie więcej gazet niż sto lat temu, ich nakład od tamtego czasu znacznie spadł. W społeczności rosyjskiej sytuacja ma się inaczej: liczba rosyjskich gazet wzrosła trzykrotnie¹¹.

Na Brighton Beach (południowa część Brooklynu, dzielnicy NY) mieszka około 15 tysięcy Rosjan. Angielskojęzyczne publikacje są tam rzadkością. Zamiast tego można kupić dwadzieścia lokalnych gazet rosyjskojęzycznych i dziesiątki innych importowanych z Rosji¹².

Jeden z największych dystrybutorów gazet etnicznych w USA, Toni Orlacchio z Media Masters Distributors, uważa, że prowadzenie gazety wśród swojej społeczności jest ogromnie prestiżowe. O rosyjskich gazetach tak mówi: „Proszę spojrzeć na rosyjski rynek, jak kwitnie. Jest ponad 20 tytułów goniących te same reklamowe dolary”¹³.

W całych Stanach Zjednoczonych wydawanych jest około 90 gazet rosyjskojęzycznych. W swojej analizie przedstawię informacje o początkach tej prasy i obecnym rynku gazet rosyjskojęzycznych w USA.

Początki rosyjskojęzycznej prasy sięgają stu lat wstecz. Pierwszą rosyjską gazetą w Ameryce była dwujęzyczna „Swoboda – The Alaska Herald” (San Francisco 1868–1873) wydawana przez ukraińskiego księdza Agapiusa Choncharenkę. Gazeta była

⁶ <http://www.kurierweb.com/kurier/Lastissue.htm> [dostęp: 12.06.2007].

⁷ <http://names.mongabay.com/ancestry/Russian.html> [dostęp: 3.06.2007].

⁸ <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/newswar/part3/ethnic.html> [dostęp: 12.06.2007].

⁹ <http://www.mcgillreport.org/eightypapers2006.htm> [dostęp: 3.06.2007].

¹⁰ http://www.amazon.com/Ethnic-Press-United-States-Historical/dp/0313238790/ref=sr_1_3/103-999380-5137412?ie=UTF8&s=books&qid=1181765298&sr=8-3 [dostęp: 12.06.2007].

¹¹ <http://www.gothamgazette.com/commentary/80.scher.shtml>

¹² www.cdi.org/russia [dostęp: 3.06.2007].

¹³ <http://www.sree.net/stories/ethnicpress.html> [dostęp: 12.06.2007].

subsydowana przez rząd amerykański i ukierunkowana na amerykańizację nowej ludności. Pierwsze numery zawierały fragmenty amerykańskiej konstytucji tłumaczone na język rosyjski. Gazeta przekazywała głównie nowym mieszkańcom USA informacje o tym, jak ustroj demokratyczny działa w praktyce¹⁴.

Inną wpływową gazetą stał się „Novyj Mir” – dziennik socjalistów o ośmiotysięcznym nakładzie. Przez dwa miesiące 1917 roku, redaktorem gazety był Leon Trocki, który zrezygnował jednak z tego stanowiska, by powrócić do Rosji i pomóc w obaleniu rządu Aleksandra Kiereńskiego. „Novyj Mir” z powodu powiązań z rosyjską partią komunistyczną został zamknięty przez rząd amerykański w 1920 roku¹⁵.

Od 1910 roku w Stanach Zjednoczonych wychodził również dziennik – „Russkoje Slovo”, który w 1920 roku zmienił nazwę na „Nowoje Russkoje Slovo”. Gazeta miała 26-tysięczny nakład. Podawała najnowsze informacje o wydarzeniach w Nowym Jorku i w USA. Przez pierwsze dwadzieścia lat dziennik borykał się z wieloma trudnościami. Duży wpływ na to miała rewolucja rosyjska, a potem lata depresji. Dziennik stracił wielu czytelników ze względu na swoje demokratyczne, antykomunistyczne nastawienie. Co gorsze, gazeta spotkała się z atakami komunistów, gdy jako pierwsza w USA zamieściła informacje o ogromnym głodzie w ZSRR. Do takich ataków należało m.in. zniszczenie większości egzemplarzy gazety w kioskach¹⁶.

Mimo tych trudności, dziennik jest wydawany do dziś w USA i jest obecnie najstarszą obcojęzyczną gazetą w Stanach Zjednoczonych. W dzienniku można przeczytać informacje ze świata, wiadomości lokalne, kulturalne i informacje na temat polityki imigracyjnej. W gazecie w latach siedemdziesiątych pracował jako korektor znany pisarz rosyjski Eduard Limonow, swoje artykuły zamieszczał także pisarz i dziennikarz rosyjski Jurij Drużnikow.

„Nowoje Russkoje Slovo” kilka lat temu zmieniło swoich właścicieli, gazetę zakupiła w październiku 2003 roku ukraińska grupa wchodząca w skład *Media International Group*. Według jednego ze źródeł nowy inwestor chce uczynić z gazety najpopularniejszą rosyjskojęzyczną gazetę na świecie. Obecnie nakład gazety wynosi 55 tysięcy egzemplarzy.

Oprócz dziennika „Nowoje Russkoje Slovo”, wychodzi dziś na rynku amerykańskim kilka wyróżniających się czasopism, skierowanych do różnych grup docelowych wśród społeczności rosyjskiej:

„**Kurier**” – to popularny rosyjski tygodnik, w którym można znaleźć informacje o USA, Rosji i Izraelu. Kurier jest jedną z najstarszych gazet społeczności rosyjskiej, którą można nabyć zarówno na wschodnim, jak i zachodnim wybrzeżu.

„**Ruski Bazar**” – to tygodnik wypełniony informacjami o aktualnych wydarzeniach politycznych i kulturalnych. Gazeta na rynku jest od ośmiu lat, rozpoczynała od publikacji reklam. Profil gazety zmienił się odkąd ustosunkowała się do wydarzeń w moskiewskiej Dubrowce. Na łamach gazety można przeczytać również artykuły dotyczące polityki, historii czy sportu¹⁷.

¹⁴ H. Myroniuk, *The Russian press [w:] The ethnic press in the United States*, New York 1987, s. 325.

¹⁵ Ibidem, s. 326.

¹⁶ Ibidem, s. 327.

¹⁷ <http://www.russian-bazaar.com/> [dostęp: 12.06.2007].

„**Russian Town**” – to miesięcznik o nakładzie ponad 6 tys. egzemplarzy wydawany w południowschodniej części USA (w stanach Floryda, Alabama, Georgia, Tennessee, Północna Karolina). Gazeta istnieje od lipca 2003 roku, stawia sobie za cel informowanie Rosjan, którzy, dopiero co przyjechali do USA i potrzebują porad, jak kupić dom, samochód czy lub gdzie się uczyć¹⁸. Oprócz artykułów poradnikowych, w miesięczniku można przeczytać informacje z dziedziny historii, kultury, polityki, sportu, biznesu, medycyny i technologii¹⁹.

Dużą grupę rosyjskojęzycznych gazet wydaje grupa medialna Kontinent Media Group.

„**Kontinent East**” – to gazeta, która wychodzi na rynku amerykańskim od 1999 roku. Porusza problemy z dziedziny polityki, religii i literatury. Informacje publikowane są w języku rosyjskim i angielskim²⁰. Dystrybuowana jest za darmo na wschodnim wybrzeżu USA w takich miastach, jak Waszyngton, Baltimore, Fairfax i Boston.

„**Kontinent West**” – jest gazetą o podobnym profilu skierowaną do mieszkańców zachodniego wybrzeża, dostępną w takich miastach, jak San Francisco, San Jose czy Oakland w Kalifornii.

„**Kontinent South**” – to tygodnik dostępny na rynku wydawniczym od 1998 roku w Miami, Atlancie i Sarasocie. Publikacje magazynu dotyczą polityki, ekonomii, religii, literatury i rozrywki. Nakład wynosi 50 tysięcy egzemplarzy²¹.

„**Russian Accent**” – jest jedną z najbardziej wpływowych gazet na środkowym wschodzie USA. Gazeta jest wydawana raz w tygodniu, ma nakład 50 tysięcy egzemplarzy, odbiorcami są nie tylko Rosjanie, ale również obywatele byłych republik radzieckich mieszkających w USA. Artykuły publikowane w czasopiśmie koncentrują się przede wszystkim na problemach politycznych, kulturowych i religijnych. Drugą grupę stanowią artykuły o charakterze poradnikowym dotyczące pracy, pomocy medycznej i biznesu w USA.

„**Obzor Weekly**” – to tygodnik wydawany w Chicago i Wisconsin. Ma nakład 50 tysięcy. Autorami artykułów są dziennikarze z USA, Rosji, Niemiec, Izraela i innych krajów. Oprócz tego tygodnik publikuje informacje lokalne dotyczące biznesu, medycyny czy rozrywki²².

Do osób lub grup zainteresowanych biznesem w Rosji i Stanach Zjednoczonych skierowany jest kwartalnik – „**Russian-American Business**”. Gazeta informuje o biznesie w Rosji, w byłych republikach radzieckich i prezentuje amerykańskie firmy zainteresowane kontaktami z Rosją. Nakład magazynu wynosi waha się od 5 do 8 tysięcy egzemplarzy²³.

W segmencie kwartalników rosyjskojęzycznych, choć o zupełnie innym profilu mieści się nowe czasopismo „**Russia!**”. Kwartalnik wydawany jest od marca 2007 roku w języku angielskim. Na ponad stu trzydziestu stronach zamieszcza informacje przeznaczone dla ludzi zainteresowanych głębszym spojrzeniem na sprawy rosyjskie.

¹⁸ www.russiantown.net [dostęp: 12.06.2007].

¹⁹ www.russiantown.net [dostęp: 12.06.2007].

²⁰ <http://www.kontinent.org/> [dostęp: 12.06.2007].

²¹ <http://www.kontinent.org/> [dostęp: 12.06.2007].

²² <http://www.kontinent.org/> [dostęp: 12.06.2007].

²³ http://russianamericanbusiness.org/web_CURRENT/

Czasopismo wydawane w nakładzie 20 tysięcy egzemplarzy można kupić nie tylko nie tylko w USA, ale także w Kanadzie i Wielkiej Brytanii. Redaktorzy magazynu mówią, że jest to gazeta apolityczna i nie ma żadnych powiązań z Kremlem²⁴. Chociaż „Russia!” zamierza trzymać się z dala od jakiegokolwiek polityki, w pierwszym numerze zamieściła artykuł dziennikarki Niny Chruszczow (wnuczki radzieckiego sekretarza generalnego), która pisze na temat wolności słowa w Rosji.

Jak ogólnie można ocenić sytuację rosyjskojęzycznej prasy w USA i swobodę jej wypowiedzi? Czy prasa korzysta z wolności słowa, którą gwarantuje mediom konstytucja amerykańska, czy też pozostaje pod wpływem nacisków i presji ze strony różnych środowisk?

Pierwsza Poprawka do Konstytucji Stanów Zjednoczonych głosi, że „Kongres nie może stanowić praw [...] ograniczających wolność słowa lub prasy”²⁵.

Opinie praktyków dziennikarstwa w kwestii funkcjonowania prasy rosyjskojęzycznej są zbliżone. Dyrektor Niezależnego Stowarzyszenia Prasy w Nowym Jorku, Abby Scher, mówi:

Tu w Ameryce media są niezależne, o ile nie są własnością wielkich korporacji (...). W przypadku mediów etnicznych można mówić o niezależności, wtedy gdy publikacja nie jest finansowana przez rząd z kraju jego pochodzenia²⁶.

Redaktor naczelny magazynu „Metro” (edycji amerykańskiej) twierdzi, że szczęśliwie nie ma już Związku Radzieckiego, w którym media były zależne od partii komunistycznej. Jednak ciągle są rosyjskojęzyczne media w USA, które reprezentują Rosję i inne były republiki ZSRR. Dlatego „ich niezależność jest względna, bo ich właściciele mają osobiste interesy w USA i używają do tego celu właśnie swoich mediów”²⁷.

Z kolei rosyjski dziennikarz Vladimir Kozlovsky twierdzi zdecydowanie, że nie ma w ogóle niezależnej prasy rosyjskojęzycznej. Gazety, magazyny są zależne od właścicieli, wydawców, reklamodawców. Rosyjskojęzyczne media w USA są jednymi z najbardziej zależnych mediów, z powodu wciąż słabego rynku reklamodawców. Dziennikarz podaje przykład: „Gazety rosyjskojęzyczne nie krytykują lekarzy, ponieważ oni często reklamują się w takich gazetach”²⁸.

Inny dziennikarz rosyjski, Borys Faygin, podkreśla, że prasa rosyjskojęzyczna po prostu nie może być niezależna, bo pracują dla niej ludzie, którzy wyrosli w sowieckim reżimie i nie potrafią tworzyć niezależnych publikacji. „Wszyscy wydawcy muszą mieć jakiegoś szefa, nie wiedzą co robić z pełną wolnością. Jedni patrzą na Rosję, inni na Amerykę. Sytuacja w redakcjach jest podobna do tej z ZSRR – wydawcy gnębią redaktorów, redaktorzy dziennikarzy, dziennikarze korektorów itd. (...). Profesjonalizm rosyjskojęzycznych dziennikarzy też jest względny – dla mediów piszą byli lekarze, nauczyciele, inżynierowie, policjanci i mechanicy” – mówi publicysta²⁹.

²⁴ <http://www.readrussia.com/> [dostęp: 12.06.2007].

²⁵ J. Street, *Mass media, polityka, demokracja*, Kraków 2006, s. 213.

²⁶ <http://www.indypressny.org/article.php3?ArticleID=1359> [dostęp: 3.06.2007].

²⁷ <http://www.indypressny.org/article.php3?ArticleID=1359> [dostęp: 3.06.2007].

²⁸ <http://www.indypressny.org/article.php3?ArticleID=1359> [dostęp: 3.06.2007].

²⁹ <http://www.indypressny.org/article.php3?ArticleID=1359> [dostęp: 3.06.2007].

Aleksandra Svidrobova, współpracownik prasy rosyjskojęzycznej, twierdzi, że nie zna ani jednego niezależnego medium rosyjskojęzycznego w USA. „Istnieje tylko taka iluzja – mówi Svidrobova – bo nie ma presji ideologicznej (...). Opuściłam wiele wydawnictw, ponieważ były uzależnione od Moskwy. Wiele moich artykułów było ocenzone, okaleczonych lub odrzuconych, aby chronić bezpieczeństwo wydawców”³⁰.

Wyjaśnienia takiego stanu prasy rosyjskojęzycznej trzeba szukać w sytuacji, która zaistniała w Rosji na początku lat dziewięćdziesiątych. Mogłoby się wydawać, że zniesienie cenzury i państwowego monopolu informacyjnego w 1992 roku pozwoli na rozpoczęcie procesu uniezależnienia i poszerzenie wolności prasy. Jednak reformy rynkowe zapoczątkowane przez Jegora Gajdara pokazały, że media rosyjskie są całkowicie nieprzygotowane do egzystencji w warunkach wolnej konkurencji i są skazane na pomoc państwa. Fatalna kondycja prasy rosyjskiej zmusiła dziennikarzy do poszukiwania sponsorów, których najłatwiej było znaleźć w środowiskach rodzimego biznesu i rozwijających się prywatnych bankach³¹.

Takie powiązania polityki i biznesu do dziś ograniczają zakres swobody mediów rosyjskich, a oprócz tego rzutują na funkcjonowanie prasy rosyjskojęzycznej w USA. Ta prasa, choć zakotwiczona w amerykańskim wolnym rynku, nie może pozwolić sobie na całkowitą niezależność. Mechanizmy rynkowe działają na niekorzyść prasy; media mając związki z państwowymi i prywatnymi interesami, niechętnie śledzą członków własnego środowiska³².

Niewątpliwie dla gazet rosyjskojęzycznych i etnicznych w USA najważniejsza wydaje się kwestia własności. Pozostanie w rękach tej samej społeczności gwarantuje, że prasa, która ma służyć swojej społeczności, będzie przynajmniej tożsama z nią kulturowo.

Prasa rosyjskojęzyczna, podobnie jak inne media etniczne w USA, zmienia się i ewoluje. Choć wydawana jest w wolnym kraju, nie jest jednak w stanie wypełniać wszystkich funkcji przynależnych prasie. Gazety rosyjskojęzyczne jedynie w stopniu podstawowym wypełniają swoje funkcje informacyjne i integracyjne. W sferze kontroli i opiniotwórstwa mają niewielkie możliwości, będąc samymi kontrolowanymi.

Zmiany graficzne w starych gazetach i nowe rosyjskojęzyczne publikacje na rynku wydawniczym świadczą jednak o rozwoju tego segmentu prasowego w Stanach Zjednoczonych i ciągłym zapotrzebowaniu na nie wśród rosyjskiej emigracji. Dla dalszej ewolucji prasy rosyjskojęzycznej bardzo ważne znaczenie będzie mieć kwestia własności i wzrost rynku reklamowego. Wydaje się, że jednak największy wpływ na rynek prasy rosyjskojęzycznej w USA, jej jakość i poziom będą miały w dalszym ciągu zmiany polityczno-medialne dokonujące się we współczesnej Rosji.

³⁰ <http://www.indypressny.org/article.php3?ArticleID=1359> [dostęp: 3.06.2007].

³¹ A. Michalski, *Rynek prasy w Rosji* [w:] „EuroDialog” Nr 0/97, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie, 1997.

³² J. Street, *op.cit.*, s. 223.

Summary

Russian-language press in culture of the Russian emigration in the USA

The article discusses the beginnings of history of Russian-language press in the US and the current situation of the ethnic press and its role in the Russian community.

America is a country of immigrants. Culture and economy of this country has evolved with newcomers. First immigrants wanted to find out more on America and stay in touch with their home country but they didn't speak English well. They have decided to publish their own newspapers. The press was helping to keep their culture identity but also was a tool of socialization and americanization.

Currently, there are ninety Russian-language newspapers in the US. The author of the article describes the group of the oldest and the new one with the biggest circulation: *Novoje Russkoje Slovo*, *Russian Bazar*, *Russian Town*, *Russian Accent*, *Russian-American Business*, *Russia!* and newspapers of Kontinent Media Group.

The article describes how independent is Russian-language press in America. Most of journalism practitioners say that the independence of the press is relative. On the one hand the Russian-language media in the US are not branches of Russian media but on the other hand they receive part of materials from Russia. There is illusion of press freedom because there is no ideological pressure but the press is dependent on their owners and advertising. Despite the fact that the newspapers have a lot of internal problems, the press fulfill its essential integrative and assimilative role in the Russian community in the USA.